

Bokmeldinger

Politistaten Sør-Afrika. Av Joel Carlson. Overs. av Aase Kagge. Grøndahls hvitbøker. Grøndahl & Sønns Forlag, Oslo 1973. 112 s. ill. Kr. 33,00.

Han var deres stemme som ingen stemme hadde.

Ordene ble brukt om Nobelprisvinneren Albert John Luthuli. De passer også på den sør-afrikanske forsvarsadvokaten Joel Carlson.

Han fikk tidlig syn for det store, sorte flertalls lidelser og trang til å stille seg på deres side. Han gjorde det i en slik grad at han i dag ikke lenger kan bo i apartheid-republikken.

Nå foreligger det en bok fra hans hånd. Den er annerledes enn mange andre Sør-Afrika-bøker fordi det han forteller, er selvopplevd, fordi han greier å få fram systemets urimelighet gjennom enkeltpersoner som det er mulig for oss langt borte å identifisere oss med og fordi hans vitnemål om politistatmetodene virker ekte og overbevisende.

Carlson gir seg ikke inn på noen forklaring av sør-afrikansk samfunns- liv eller republikkens apartheid-ideologi. Det svekker ikke boken som gripende litterært dokument.

Men dersom man ønsker å bruke Carlsons eksempler i en diskusjon med sør-afrikanere, bør man ha in-

mente at den sittende regjering er ekspert på å finne vakre navn på brutal praksis.

Sør-Arikas tragedie er nemlig ikke bare den mer eller mindre synlige politistat, det hemmelige politis nervepress på både sorte og hvite, de umenneskelige lovene, de forferdelige fengselsforholdene – torturen. Sør-Arikas tragedie er også den forskrudde idealisme som preger den politiske hverdag i republikken, den rase-justerte samvittighet, forvissningen om at regjeringen gjør så godt den kan, men den blir stadig misforstått.

Det er rystende å møte Joel Carlsons skikkelser – alle sammen ofre for et styre som har mistet kontakten med virkeligheten – som er blitt nevrotisk idet det baserer seg på ønsker og angst i stedet for statistiske, geografiske, etniske og andre realiteter.

Det nevrotiske trekk kommer særlig klart til uttrykk i Sør-Arikas holdning til de såkalte terroristene fra Owamboland. Det er neppe tvil om at Sør-Afrika har grunn til å føle seg truet av gerilja-aksjoner i dag og i enda høyere grad om noen år, når buffer-sonen av Rhodesia og de portugisiske kolonier ikke er mer.

Men den aksjonen som i 1967 ble satt i gang mot tilfeldig valgte medlemmer av SWAPO fra Namibia,

sprang ikke ut fra noen bred folkelig frykt. Snarere var den beregnet på å organisere den nevrotiske angsten og gjøre den til redskap i den psykologiske beredskap som Vorster-regjeringen var i ferd med å bygge opp. Tilfeldige ofre skulle tjene som middel til massehysteri blant hvite og en legitimering av den terroristlov som skulle gjøre Sør-Afrika til politistat – om den ikke var det fra før.

Joel Carlson brakte disse frihetskjemperne – som ikke var kommet i gang med kampen – juridisk bistand. Men viktigere enn det: han rettet verdensopinionens oppmerksomhet på Sør-Afrika, republikkens urettmessige herredømme over Namibia og forholdene i det hele.

I dag spiller den sør-afrikanske forsvarsadvokaten anklagerens rolle. Tiltalt er republikken Sør-Afrika. Her hjemme bør vi kanskje være mer klar over enn vi er, at det er flere impliserte: vår egen vestlige verden legger i hvert fall ingen avgjørende hindringer i veien for det regimet som her skildres. Riktignok uttrykker vi protest og avsky, men med vår handelspolitikk gjør vi det mulig for apartheid-regimet å fungere.

Odd Kvaal Pedersen

Evangeliet til verden. Det danske Missionssselskabs årbog 1972, 118 s.; 1973, 118 s. Det danske Missionssselskabs Forlag, Hellerup 1972, 1973.

De rapporter både fra hjemmearbeidet og de enkelte unge kirker eller misjonsfelt som disse årbøkene inneholder, er knappe og nøkterne. Dansk misjonsstatistikk er ikke meget oppmuntrende. Tallet på danske misjonærer har vært synkende og var nede i 286 i 1971. Det tilsvarende tall for Norge var omtrent fire ganger så

stort. Det danske Missionssselskab hadde i 1971 ca. 60 misjonærer, som bare er en brøkdel av NMS' stab. Norske frikirker har flere misjonærer enn den danske folkekirke. Årboken for 1973 forteller riktignok om en svak stigning, men det er for tidlig å si om vi står overfor et virkelig omsving. Nedgangen i tallet på misjonærer skyldes *ikke* dette at de unge kirkene selv skaffer hva de trenger av menighetsprester, men rett og slett manglende tilgang på misjonskandidater. Og man ymter da noe om at den tradisjonelle misjonstid er forbi. Det er klart at selvstendigjørelsen av de unge kirkene, visumvanskeligheter og andre faktorer i den tredje verden spiller inn. Men forklaringen til tilbakegangen er nok først og fremst å søke i de danske menigheter, folkekirkelige som frikirkelige.

Om Danmark ikke ruver i misjonsstatistikken, så har det drevet og driver atskillig misjonstenkning, i disse årbøkene særlig representert ved biskop Græsholt, klokt og vel balansert, og av dosent Aagaard, kyndig og intelligent, og i bidraget om økumenikken ikke så provoserende som av og til ellers. Jeg synes disse insiterende årbøkene bekrefter at Danmark og Norge har noe å gi hverandre både med hensyn til misjonsaktivitet og misjonsteologi.

Nils E. Bloch-Hoell

Jehovas vitner. Hva lærer de? Av Olav Skjerpe. Nomi Forlag, Stavanger 1970. 135 s.

Adventistene. Hva lærer de? Av Olav Skjerpe. Nomi Forlag, Stavanger 1971. 131 s.

Lektor Olav Skjerpe er en av de få norske teologer som skriver *upole-*

misk om religiøse samfunn hvis lære han er dypt uenig i. Vi har i Tidsskrift for Teologi og Kirke 1969 s. 316 f. meldt hans bok om «Mormonisme». Den ros som Skjerpe den gang fikk, kan gjøres gjeldende også overfor disse to bøkene, og mer enn det. Disse bøkene om Jehovas vitner og adventistene er de beste som er utgitt om emnet, ikke bare i Norge, men i Skandinavia. Skjerpe bygger på alle viktige punkter på kilder fra de to samfunn. Og Skjerpe siterer sine kilder på en vederheftig måte, fyldig og uten å rive sitatet ut av sammenheng. Han anvender også litteratur om sitt emne, og når det gjelder boken om Jehovas vitner, gjøres det uttrykkelig oppmerksom på at denne litteratur stiller seg kritisk til Jehovas vitner, noe Skjerpe også selv gjør. Endel trykkfeil forekommer. Jeg skal bare nevne en av dem. Grunnleggeren av Jehovas vitner heter C. T. Russell. Selvsagt kunne torf. ha brukt både supplerende kilder og mer litteratur, men dette ville neppe ha forandret bildet vesentlig. Skjerpe fremstiller så vidt mulig objektivt, men gir også varsom vurdering ut fra en åpen, evangelisk-luthersk innstilling.

Nils E. Bloch-Hoell

Innføring i religionenes historie. Av H. Ludin Jansen. Universitetsforlaget (Scandinavian University Books) 2. opplag 1973. 227 s. Kr. 45,00 innb.

Det er beklagelig at forf., som han skriver i et tolinjers forord, «på grunn av presserende arbeidsoppgaver» ikke har hatt tid til å foreta en omarbeidelse og utvidelse av sin instruksive lærebok. Som det er, kan vi bare vise til vår anmeldelse av boken da den kom ut, og gjenta de pia desideria

– fromme ønsker – som vi der ga uttrykk for, se NOTM 1966 s. 188f. Den fullstendige utelatelse av primal – «primitiv» – religion som vi bl.a. satte fingeren på, er så meget mer uforklarlig som det dreier seg om samfunn som nettopp nå – som A. R. Tippett, den kjente sosialantropolog, uttrykker det – opplever «sin tidens fylde» i kraft av den nye stilling de inntar, en stilling «som kan bli en bestemmende faktor i verdenshistorien i de neste hundre år».

O. G. M.

Sort kristendom og apartheid. Av Alpheus Manghezi, Georges Balandier og Bloke Modisane. Synspunkt nr. 10. Det Danske Missionselskab, Hellerup 1971, 66 s. D.kr. 11,80.

Av alle de interessante publikasjoner som DMS-forlag har utgitt i denne serien, er dette heftet kanskje det aller mest insisterende. Verdien i bidragene ligger ikke i de informasjonen som gis. Den slags kan man saktens få mer fullstendig fra annet hold. Det som gjør dette heftet så interessant og så gripende, er det at forfatterne er afrikanere eller negre. Både Modisane's «mit farvel til kirken» og Manghezis «Den sydafrikanske kirkes identitetsproblem» inneholder overdrivelser, provokasjoner og urettferdigheter. Men det er nettopp disse utsagnene vi kan lære meget av. I heftet som helhet skapes det noenlunde balanse ved et bidrag om de uavhengige afrikanske kirkebevegelser. Det er egentlig et sammendrag av en erklæring fra en konferanse som Kirkenes Verdensråd avholdt i Zambia i september 1962, men synspunktene og informasjonene i det synes fremdeles relevante i alt vesentlig.

Nils E. Bloch-Hoell

Nyreligiøsitet. Av Palle Dinesen, Bjørn Højbo, Ebbe Kløvedahl Reich, Johannes Værgø og Michael Helms. Synspunkt nr. 13. Det Danske Missionselskab, Hellerup 1972. 66 s. D.kr. 14.40.

Ja, dette skulle vel være aktuelt stoff: «Fra sammenbrudd til ny religiøsitet», «Ungdomsopprør – ungdomskultur», «Beatmusikken», «På vej mod en universel religion?», «Det sataniske – og lortets metafysik», samt ordliste. Emnene er aktuelle nok, men det er for mange av dem. Og ikke minst det siste bidraget, om «lortens metafysik» blander sammen seriøse overveielser med billig fleip. Et eksempel: «Lige fra den aller spedeste begyndelse til oprørstendensene har borgerskabets hovedargument imod oprøret været, at det var beskidt, at det bestod af folk, som ikke vaskede sig» (Ebbe Kløvedahl Reich). Dette er ganske enkelt en floskel. Hovedargumentene fra «borgerskapet» mot ungdomsopprørerne har bestått av to elementer:

1. Henvisning til «lov og orden», altså et forsvar for det bestående, eventuelt også for ideen om en rettsstat.

2. Etterlysning av den konstruktive tanke bak opprøret, som jo i forhold til det etablerte har stilt seg destruktivt.

De to første av bidragene, av studentprest Dinesen og av stud. theol. Johs. Værgø, er fornuftige og innsiktsfulle, uten nettopp å være oppsiktsvekkende originale.

Nils E. Bloch-Hoell

Kirke og kommunisme i Østeuropa. Av Eugene Carson Blake, M. E. Paul, Mogens V. Zeuthen, Albert H. van den Heuvel og Paul Oestreicher. Synspunkt nr. 14. Det Danske Missionselskab, Hellerup 1972. 66 s. D.kr. 14,95.

Carson Blake's bidrag er egentlig i forkortet utgave et brev til general-synoden for de reformerte kirker i Nederland. Blake taler åpent om de hemmende restriksjoner som de kristne i Øst er utsatt for. Men han mener tydeligvis at offentlige protester kan virke mot sin hensikt.

M. E. Pauls artikkel om stat og kirke i Sovjetunionen er ganske kort, men ualminnelig informativ og up to date. Mogens V. Zeuthen skriver en utfyllende artikkel om kirke og kommunisme i Ungarn.

Albert H. van den Heuvel, som var knyttet til Kirkenes Verdensråd i 12 år, og som elsker å provosere, anmelder en av Wurmbands bøker, og påviser på en noe ensidig måte de sterke ensidigheter ved den. Ellers gir heftet også atskillig nyttig informasjon om forholdene i østeuropeiske land, både av statistisk og mer generell/kirkelig art. Som helhet betraktet er heftet vel avbalansert.

Nils E. Bloch-Hoell

Verdens religioner. Av Victor Hellen, Henry Notaker og Ulf H. Stubbraaten. Dreyers Forlag, Oslo 1972. 134 s. + tillegg 14 s. Kr. 28,00 hft.

Det er en glede å kunne anbefale denne bok som lærebok i religionskunnskap for videregående skoler. Stoffet er disponert og presentert på en pedagogisk særdeles tilfredsstillende måte. Det rike bildemateriale bidrar i høy grad til å gi liv og farge

til fremstillingen. Særlig fortjensfullt er det at boken er forsynt med en fyldig samling av tekster, som ikke bare utvider og underbygger stoffet i læreboken, men også gjør det mulig for elevene å arbeide selvstendig med det.

Sikte og opplegg er nøyaktig slik det etter vår mening bør være for en lærebok av denne art: Orientering om religionene i verden i dag på bakgrunn av deres historie og med fremhevelse av deres særdrag.

O.G.M.

Kamerun – norsk misjon gjennom 50 år. Av Erik Larsen. Nomi Forlag, Stavanger 1973. 142 s. Kr. 50,00 innb.

Denne boka er vorte eit festskrift som ein kvar misjonsven vil vera glad over å lesa og eiga. Eit rikt biletmateriale og ei uvanleg smakfull presentering er til ære både for forlag, medarbeidar og forfattar.

Men *Kamerun – norsk misjon gjennom 50 år* er ikkje berre eit festskrift. Boka er også vorte ei misjonshistorie med stoff og kjeldetilvising av verdi for gransking av norsk Kamerun-misjon også i framtida. Der forfattaren ikkje sjølv fortel kva han har funne i ymse kjeldeskrift, let han kollegene presentere kvar si arbeidsgrein. Dette har gjort framstillinga sers levande. Ei manuskriptsamling og anna materiale som er samla inn av komiteen for jubileumsboka, er

nå nummerert og lagt samla i NMS-arkivet i Stavanger. Me er komite og forfattar takksame både for boka og for tilfangsamlinga. Me som har sett dei seriøse arbeidsmetodar Erik Larsen har fylgt, kan trygt rå til at boka vert spreidd. Me vonar også at forfattaren, og andre Kamerun-misjonærar med, vil halda fram med gransking av ymse sider ved folk og arbeid i Kamerun til glede, nytte og inspirasjon for oss her heime og for kyrkja der ute.

Forfattaren er klår over at han skriv misjonen si søge og at dei innfødde medarbeidarane ikkje får den plass i denne boka som dei i dag har i det daglege arbeid der ute. Men det må slik vera ved eit misjonsjubileum.

Skulle ein koma med innvendingar måtte det vera at truleg både framstilling og appell ville ha vorte styrkt dersom forfattaren, t.d. i samband med presteskulen, også meir hadde drøfta vanskane i arbeidet og nemnt kvifor ein kom så seint i gang med presteutdanning som i 1953. Ein skulle berre ha ynskt meir også om kvifor me har vunne så få muhamedanarar. Sitat frå dei «surer» eller kapittel i Koranen som omhandlar Jesus, kunne ha kasta lys over dette. Forfattaren si skiljing mellom «heidningar» og «muhamedanarar» ville då også truleg ha vorte meir motivert. Problem med «aksjonar» i evangeliseringsarbeidet kunne gjerne også ha vore nemnt.

Ludvig Munthe.